

Наравно, не ради се о непознатом аутору. Недавно пензионисани професор са Универзитета у Кенту био је члан Букеровог жирија 2016, а његов роман *Рај* нашао се 1994. у најужем избору за исту награду, доносећи причу о дечаку одраслом у источној Африци, рањеној насиљем и колонијализмом. На прелазу из 19. у 20. век, млади Јусуф постао је слуга да би одужио дуг свог оца, хотелијера. Отпочео је лутања широм Африке, где Немци присилно регрутују за Први светски рат...

Главни лик романа *Покрај мора*, уврштеног у шири избор за Букера 2001, такође тражи мир усред вртлога, између љубави и издаје, завођења и поседовања. Салех Омар слеће са Занзибара на аеродром у јужној Енглеској. Без папира, суочен са службеником, понавља искључиво две ре-

Не ради се о непознатом аутору. Недавно пензионисани професор са Универзитета у Кенту био је члан Букеровог жирија 2016, а његов роман *Рај* нашао се 1994. у најужем избору за исту награду, доносећи причу о дечаку одраслом у источној Африци, рањеној насиљем и колонијализмом

чи, избеглица и азил, знајући да на њих има право, премда савршено разуме читаво друштво око себе. „Ја сам избеглица, азилант. Те речи нису једноставне, мада се таквим чине зато што смо навикли да их стално слушамо.“

Већ након првих педесетак страница дела *Покрај мора*, очигледно је да се ради о даровитом романописцу. Тихом, вредном, упорном ствараоцу – како га ових дана описују познаници и сарадници.

Осетљиви приповедач свом си-лином упија нови свет, док се сећа старог, запитан да ли му је одређена судбина да живи у олупинама, у рушевинама, у гужви трошних кућа. Осећа да тренуци клизе кроз прсте. Узнемирен је буком улице, нема сна у закључаном стану.

Излаз проналази у салони-ма намештаја! „Продавнице намештаја су изјутра тиха, пространа места“, саопштава, шетајући с миром, до трена кад почне да га нагриза мирис вештачких влакана. Хођајући између „соба ствари“, можда покушава да се укорени, да пронађе дом у страниј земљи.

Гурнини ликови су избеглице из Африке, с пребивалиштем у мањим градовима на енглеској обали. После јутарњег ритуала у складиштима столица и креденаца – траже море.

Топли, зелени океан замењен је за хладни ветар с тамне пучине.

Не изненађује чињеница да је књигу назвао *Рај*. Јунаци осуђени на *одисеју* принуђени су да напусте родни крајолик. У потрази за рајем, непрестано се налазе у процепу. Недоумица зашто непрекидно беже из „раја“ у „рај“, тешка је колико ногом затворен кофер, пренатрпан историјом.

Пре или касније, товар повести се отвара, иако наш наратор носи малу торбу. У њој је кутија од махагонија. Али, шта је у кутији од махагонија – инсистираће цариник. Тамјан? Алоја? Одговор ће донети причу о прошлом животу. Без компромиса, како је лепо срочила Академија.

„Знао сам шта значи тишина, опасност речи. Па сам ово само помислио“, размишља Салех пред службеником на аеродрому. „Сећате ли се бескрајног каталога предмета однетих у Европу јер су били превише крхки и деликатни да би били остављени у неспретним и немарним рукама домородаца? И ја сам ломљив и драгоцен, светиња, превише нежна да буде остављена у рукама домородаца, па је боље да и мене узмете. Шалим се, шалим се.“

И Одисеј би се намучио на таквој пасошкој контроли.

МИЋА ВУЈЧИЋ

САЈАМ КЊИГА – ДО НЕКЕ СЛЕДЕЋЕ ПРИЛИКЕ

Нема да га има

Није све изгубљено, много тога се може поправити, чему и књиге и сајам sluже. Влада уверење да чланови владајуће и владајућих партија не читају ништа осим таблоида и немају у својој кући ниједну књигу. Ево прилике да то демантују и јавно покажу да им је стало до књиге

У јулу ове године стигао је предлог градске управе и чланова Одбора сајма књига издавачима да се пријаве за учешће на Међународном београдском сајму књига, у новом измењеном термину, од 11. до 19. септембра. Без обзира на благотворну идеју да се избегне, претпостављено, јесење турбо заражавање, издавачима из много (наведених и аргументованих) разлога такав предлог није одговарао. Постигнут је начелан договор, између представника Београдског сајма, Градске управе и издавача да се, уз неизоставну опрезност, крене у организацију сајма, али да се коначна одлука донесе 1. октобра на основу процене епидемиолошке ситуације. Тако је и учињено, само с неколико дана закашњења. Београдски сајам и Градска управа сматрали су да је уз додатне мере здравствене контроле и стимулативне подршке, могуће одржати манифестацију. Много преминулих, превише заражених крајем септембра и почетком октобра, велики ризик за запослене на штандовима, не много мањи и за посетиоце,

захтевали су од издавача брзу и разбориту реакцију.

На здружени захтев одговорних издавача, 7. октобра, а без икаквог утицаја Кризног штаба, Одбор београдског сајма књига доноси одлуку да сајма књига, ове као ни прошле године, нема. Грађани у недоумици, свикнути на свакојаке лажи и манипулације, истражују шта стоји иза оваквог геста. Нису склони да верују да се неко брине о било чему, посебно не више но што је прописано! Навиру тугаљива питања и забринути коментари, на друштвеним мрежама као најбржем и најповршнијем облику комуникације, па се полако стиже и до „филозофских“ упитаности попут оне хоће ли сајма књига уопште више икад бити или оне тврдње да се из добро обавештених кругова већ зна да су то неки, а зна се ко, намерно направили да би продали сајам, закључно са злурадним констатацијама да сајам књига издавачи минирају, јер ће „имати мало профита“ итд.

Нагађања на страну, али пандемија нас је поставила пред истински изазов. Шта даље са сајмом књига? Неки, сматрајући да је сајам књига простор за изнајмљивање излагачима који продају књиге ће жалити што га нема, а опет други ће у изнуђеном предању видети шансу да се посвете програмском и организационом иновирању ове значајне културне манифестације.

У својој шездесетпетогодишњој традицији сајам књига у Београду био је компас наше еманципације, а онда жртва „негативног развоја“, приказ раздруштвљености и огледало моралног пада. Кад је држава преузела производњу наркотика, кад су се криминалци прерушили у бизнисмене, када су плитку политику и дубоку државу преузели људи са купљеним дипломама, а естрада преименована у културу, сајму књига је преостало да буде само дисконт јефтине робе у сваком смислу речи.

Није проблем што естрадне величине, криминалци, старлете, нар-

Кад је држава преузела производњу наркотика, кад су се криминалци прерушили у бизнисмене, када су плитку политику и дубоку државу преузели људи са купљеним дипломама, а естрада преименована у културу, сајму књига је преостало да буде само дисконт јефтине робе у сваком смислу речи

комани пишу и објављују књиге. Проблем је што се њихов литерарни допринос нимало случајно слави и јавно уздиже као узорна вредност. Њихова „дела“ постају уџбеници у отвореној школи брзог успеха, а на сајму књига постају највећа атракција, пре свега за младе.

Није све изгубљено, много тога се може поправити, чему и књиге и сајам служе. Влада уверење да чланови владајуће и владајућих партија не читају ништа осим таблоида и немају у својој кући ниједну књигу. Ево прилике да то демантују и јавно покажу да им је стало до књиге. Замислимо ту утопијску слику у којој се свако од њих фотографише и на Фб или Инстаграм поставља фотографију с књигом коју је одабрао за читање и препоруку. Има ли занимљивијег сајма и има ли лепшег геста којим се превазилази непријатна тишина због отказивања овогодишњег догађаја. Но, вратимо се у реалност...

Чињеница да ове године сајам књига неће бити одржан на Београдском сајму не значи да ће изостати разни облици и места повезивања књига и људи. Већ смо то искусили током протекле године, затворени и збуњени. Достављане су нам књиге које смо желели и које су нам много значиле. Захваљујући интернету, ето, може се рећи да имамо нову верзију сајма књига који је увек и свуда око нас.

Ипак не треба да испустимо из вида да је реч о помоћном средству, изузетно корисном у изнуђеним околностима, али које никад нити треба нити може да замени живи сусрет људи на једном месту, фестивалску атмосферу радости и припадања јединственем духу догађаја. Зато би већ сад требало да почнемо да планирамо и размишљамо о наредном, модернизованом постепидемијском сајму.

ЗОРАН ХАМОВИЋ
 директор издавачке куће Клио